

СТАНОВИЩЕ

от

**проф. д-р Петя Йорданова Караиванова,
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“**

член на научно жури, назначено със заповед № РД-38-790 от 23.12.2025 г. на
Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“

ОТНОСНО: защита на дисертационен труд за присъждане на образователната
и научна степен „доктор“

в област на висше образование: **1. Педагогически науки**
професионално направление: **1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика)**
Факултет по науки за образованието и изкуствата
катедра „Предучилищна и медийна педагогика“

Автор: Снежана Истилиянова Радева

Тема: Социално-педагогически модел за включване на деца от ранна предучилищна възраст в институционални форми на предучилищно образование
Научен ръководител: проф. д-р Любослава Димитрова Пенева

1. ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТУРАТА, ДИСЕРТАЦИЯТА, АВТОРЕФЕРАТА И ПУБЛИКАЦИИТЕ

ДАННИ ЗА ДИСЕРТАНТА.

Снежана Радева е възпитаник на СУ „Св. Климент Охридски“, където последователно придобива ОКС „Бакалавър“ (2013 г., бакалавърска програма „Предучилищна и начална училищна педагогика“) и ОКС „Магистър“ (2015 г., магистърска програма „Мениджмънт в предучилищните заведения“ и 2016 г., магистърска програма „Детско-юношеска и училищна психология“). Професионалната ѝ реализация като педагогически специалист, социален работник и експерт е свързана с: Института за изследване на населението и човека – БАН (координатор и изследовател в подкрепа на създаването на стандарти за ранно детско развитие (2012 – 2013 г.); национален координатор за създаване на скрининг тест за тригодишни деца (2013 – 2018 г.); 35 СОУ „Добри Войников“, София (възпитател в занималня в училище (2013 – 2014 г.); КАРИТАС София (социален работник в социална услуга (2014 – 2015 г.); Детски фонд на ООН – УНИЦЕФ България (консултант по ранно детско развитие (2013 – 2021 г.) и ръководител програма „Ранно детско развитие“ (2021 и към настоящия момент).

Данните от автобиографията на докторантката доказават целенасоченост на професионалните ѝ интереси и последователност в изборите да допълва своята експертиза в сферата на образованието.

ДАНИИ ЗА ДОКТОРАНТУРАТА, ДИСЕРТАЦИЯТА, АВТОРЕФЕРАТА И ПУБЛИКАЦИИТЕ.

Снежана Радева е редовен докторант в катедра „Предучилищна и медийна педагогика”, записан с Ректорска заповед № РД-20-253 от 16.02.2016г. с тема на дисертационния труд „Социално-педагогически модел за включване на деца от ранна предучилищна възраст в институционални форми на предучилищно образование“, с научен ръководител проф. д-р Любослава Димитрова Пенева. Сроктът на нейното обучение е три години, считано от 15.02.2016 до 15.02.2019 г. След неговото изтичане докторантката е отчислена с право на защита – РД-20-513 от 19.02.2019 г.

Въз основа на подадено заявление, придружено от доказателства за реализиране на всички докторантски ангажименти, дисертационният труд е обсъден в катедра „Предучилищна и медийна педагогика“ и насрочен за публична защита.

От приложената документация е видно, че през целия период на своето обучение Снежана Радева своевременно и прецизно отчита изпълнението на своите задължения, произтичащи от ИУП. От предоставената документация е видно, че не са допуснати процедурни нарушения и формалните изисквания на действащите закони и правилници в РБ и СУ са коректно изпълнени.

Актуалност на тематиката

Темата, избрана от докторантката, е интересна и дисертабилна. Актуалността ѝ произтича от необходимостта да се оптимизират педагогическите стратегии за работа с деца от ранна предучилищна възраст, в т.ч. и живеещи в риск, с оглед гарантиране на ефективно включване в институционални форми на предучилищно образование с активното участие на родителите и общността. В това проблемно поле се очертават научно-теоретични и образователно-приложни предизвикателства, за чието преодоляване експертите и педагогическите специалисти имат нужда от практически насоки, които да им създадат сигурност при изпълнението на професионалните им ангажименти не само при компенсирани на изходни дефицити, но и при изграждане на устойчиви предпоставки за успешно интегриране и функциониране на растящата индивидуалност в образователната среда. Именно в тази посока са ориентирани изследователските амбиции на Снежана Радева – да предложи научно-обоснован и приложно защитен вариант на модел за включване на 2 – 5-годишни деца в институционални форми за реализиране на предучилищно образование, съобразен с възможностите за прилагане на интегрирани социално-педагогически подходи, разчетени на закономерностите и спецификата на процесите на учене и социализация в посочения възрастов етап.

Познаване на проблема

Снежана Радева демонстрира задълбочена информираност в изследваната проблемна област. За това свидетелстват обемът и характерът на проучените научни литературни източници и документи. Детайлното познаване на тяхното съдържание осигурява необходимата основа за аналитичното интерпретиране и обобщаване на съотносими към избраното изследователско поле становища и позиции. Прави впечатление уелото им подчиняване на темата на дисертационния труд и аргументираното изразяване на собствена гледна точка, което доказва по категоричен начин ангажираността на авторката с проблематиката, рамкирана чрез коректно формулираните обект и предмет на изследването.

Методика на изследването

Изборът на методика на изследване е целесъобразен. Подбраният инструментариум е описан коректно и подробно. Той е съобразен с теоретико-емпиричния характер на изследването и включва три групи методи (за теоретично проучване, за събиране на емпирични данни и за тяхната обработка), чието комплексно прилагане осигурява получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд. Използването на разнообразни методи гарантира получаване на валидна, релевантна и представителна информация.

Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е разработен в обем от 326 стр., от които 281 стр. са текст-изложение, а на останалите страници са представени библиографска справка (194 заглавия, в т.ч. 23 източници на кирилица, 71 на латиница и 100 документи (национални и международни) и приложения.

Трудът е структуриран в УВОД, ШЕСТ ГЛАВИ, ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЕ, ЛИТЕРАТУРА И ПРИЛОЖЕНИЯ. В съдържанието му са включени 66 таблици и 25 фигури. Към него са представени 5 приложения: въпросници, статистически доказателствен материал и снимки от експерименталния процес. В своето единство те потвърждават прецизното изпълнение на изследователската програма и нейната резултативност.

В *увода* докторантката убедително аргументира изследователската си амбиция за разработване и апробиране на социално-педагогически модел, ориентиран към ранна интервенция, приобщаване и компенсирание на изходни дефицити в развитието на 2 – 5-годишните деца. Изследователските мотиви са ясно разписани с фокус върху преодоляване на фрагментарността, ограничената междусекторна координация и недостатъчната приобщаваща насоченост в периода на ранното предучилищно детство. Обосновани са ресурси с капацитет за осигуряване на интегритет между педагогическа подкрепа, работа със семейството и активизиране на общността за гарантиране на ключовите преходи към организирани форми на предучилищно образование и последваща успешна интеграция в училище.

В *първа глава* Снежана Радева фокусира вниманието си върху теоретичния анализ на избраната проблемно-тематична област. Изложението е структурирано целесъобразно с много точно изведени и логически обвързани 3 подтеми, съдържателно детайлизирани с помощта на подпараграфи. Аналитичният прег-

лед на текста показва, че докторантката познава отлично значими документи и публикации, свързани с психолого-педагогическата характеристика и параметрите на развитие в ранните периоди на детството, с институционалните форми, стратегиите и технологиите на предучилищното образование в Р България. Тя умело интерпретира тяхното съдържание и успешно интегрира познавателни и изследователски ресурси за нуждите на собственото си изследване. Посредством целесъобразно подбрани изследователски инструментариум успява задълбочено да осмисли многоаспектността и взаимната обвързаност на идентифицираните на теоретично равнище проблеми. В тази част на разработката убедително защитава амбициите си за прецизно поставяне на общотеоретичната рамка на своето изследване.

Във *втора глава* докторантката прецизно извежда концептуалните параметрични изследователски конструкти. С вещина операционализира ключови концепции и внася необходимата понятийно-терминологична систематичност, като уточнява основни термини и понятия с логически фокус върху техните взаимовръзки в контекста на избраната проблемна област. Подробно представя и обосновава цялостната организация, дизайна и методиката на изследването, съставът, структурата и логиката на подбор на изследователската извадка – основна (150 деца на възраст 2 – 5 години) и лонгитюдинална от 15 деца, проследени през всичките етапи на изследването, както и аналитични случаи, позволяващи по-задълбочено вникване в спецификата на индивидуалните траектории на развитие и механизмите на въздействие на интегративния модел. Удачно съчетава качествени и количествени методи в единен изследователски инструментариум, за да гарантира аналитичност, надеждност и валидност на изследването. Акцентира върху реализирания предварителен проучващ етап, който ѝ позволява да идентифицира ключовите дефицити, потребности и рискови фактори в системата за ранно детско развитие. Структурирането на критериите и показателите за оценка на ефекта от социално-педагогическия модел в четири взаимосвързани модула ѝ гарантира многомерно оценяване на детското развитие, взаимодействието със семейството, ролята на общността и институционалната среда. А особеното внимание, с което представя етичните принципи, които съблюдава при реализиране на изследването, доказват коректност и професионализъм.

В *трета глава* Снежана Радева доказва умения за аргументирано обосноваване на авторския си интегриран социално-педагогически модел посредством детайлно сравнително анализиране на различните институционални, социални и неформални форми за работа с деца от ранна предучилищна възраст, прилагайки унифицирана аналитична рамка, структурирана в 4 основни тематични блока, включващи 27 показателя. Формулираните доказателствени съждения и изводи обективират открити специфики, предимства и ограничения на основните здравни, образователни, социални и неформални модели за работа в изследователския контекст.

Глава четвърта фокусира вниманието върху концептуалните основания на авторския модел, върху неговото организационно композиране и практически прилагане. Тук споделям отличните си впечатления от прецизното концептуализиране, модулното организиране, насочено към ключовите зони на въз-

действие, и диагностичното обезпечаване на механизмите за наблюдение, оценка и адаптация, гарантиращи устойчивост и приложимост в условия на социална уязвимост. Авторката демонстрира визионерска култура и компетенции за прецизно педагогическо моделиране, предпоставящо ефективното функциониране на социално-педагогическия модел посредством неговите взаимосвързани модули, чието ранжиране структурно подрежда интервенцията в подкрепа на детския просперитет. Пунктуалното операционализиране на всеки модул предпоставя обективно оценяване на динамиката и ефектите в хода на развитието. Модулната структура има флексибилен характер, осигуряващ вариативност и адаптивност съобразно контекстното разнообразие при съхраняване на капацитета за приобщаване и подкрепящи взаимодействия.

В *пета и шеста глава* Снежана Радева последователно представя анализа на резултатите от констатиращия и контролния етап на изследването. Получените данни са изразени нагледно чрез подходящи графични методи. Интерпретацията им е коректна и позволява извеждане на тенденции за доказване на изследователската теза. Направеният обобщен анализ убедително защитава амбицията на докторантката да промотира крайния образователен продукт от своя труд, който има подчертана приложна значимост и предимството на научнообоснована концептуалност и статистически защитена резултативност по отношение капацитета на социално-педагогическия модел за включване на 2 – 5-годишни деца в институционални форми за реализиране на предучилищно образование.

Дисертационният труд е оригинално дело на автора. Съдържанието на дисертацията не нарушава авторските права и правата на интелектуалната собственост. Това е доказано чрез тестване с програмен продукт за установяване на плагиатство и използване на некоректни практики. Резултатите от осъществената проверка са отразени в приложен към документацията протокол, верифициран чрез подписа на научния ръководител.

Езикът на дисертационния труд е академичен, стилът – подобаващ за този тип разработки, а структурата на текста е отлично организирана с необходимата логическа завършеност на всеки компонент.

Авторефератът е структуриран според изискванията. Той е с обем от 37 страници и представя ясно съдържателните характеристики и структурните параметри за дисертационния труд.

Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Снежана Радева представя общо 4 (3 самостоятелни и 1 в съавторство) научни публикации. Те свидетелстват за уменията ѝ да популяризира резултатите от своите научни изследвания. Всичките публикации отговарят на изискванията за научни статии. В съдържанието им е отразен личният принос на авторката към изследваната от нея проблематика, обвързана с темата на дисертационния труд.

Посоченото доказва, че Снежана Радева е спазила количествените изисквания на Правилника за придобиване на научни степени в СУ „Св. Климент Охридски“ за брой публикации и участия в научни форуми. Приложените ма-

териали потвърждават, че са изпълнени минималните национални изисквания, разписани във връзка с образователната и научна степен „доктор“.

2. НАУЧНИ ПРИНОСИ.

Основните постижения в дисертационния труд и приносните моменти в него могат да се систематизират по следния начин:

А. Научно-теоретичен аспект:

1. Положително приемам реализирания научен и аналитико-сравнителен анализ на съвременни постановки, концепции и идеи за включване на детето от ранна предучилищна възраст в институционални форми на предучилищно образование в актуални теоретични изследвания въз основа на който се извеждат основания за разработване на интегриран социално-педагогически модел. Определям ги като значим репер за перспективното оптимизиране на педагогическото взаимодействие с 2 – 5-годишните деца съобразно актуалните приоритети за осигуряване на интегритет между педагогическа подкрепа, работа със семейството и активизиране на общността за гарантиране на ключовите преходи към организирани форми на предучилищно образование и последваща успешна интеграция в училище.

2. Оценявам положително систематизирания понятийно-терминологичен апарат и приносното му нюансиране посредством дефинирането на ключовите термини в зададения изследователски контекст. Намирам за ценно както дефинитивното прецизиране на същностната характеристика на ранната предучилищна възраст (2–5 г.), ранното предучилищно образование, социално-педагогическия модел, множество рискове, оценка на риска, стратегии за интервенция и преход към приобщаващо образование, така и открояването на понятийно-терминологични взаимовръзки в изследователския дискурс.

3. Откроявам дискурсивния рамков анализ на стратегийни, нормативни и методически документи на национално и европейско равнище, на основата на който се обосновават основните социални и педагогически параметри, детерминиращи процеса на включване. Адмиравам извеждането на основания за преодоляване на дефицити, свързани с фрагментарността, ограничената между-секторна координация и недостатъчната приобщаваща насоченост в периода на ранното предучилищно детство.

Б. Експериментално-изследователски аспект:

1. Оценявам положително експериментално апробирания социално-педагогически модел и намирам за негово предимство статистически доказаното му значение за включване на 2 – 5-годишните деца в институционални форми на предучилищно образование.

2. Положително приемам систематизирания инструментариум за диагностика и оценка на ефективността. Той е лесноприложим и с достатъчна надеждност осигурява възможност за многомерно оценяване на детското развитие, взаимодействието със семейството, ролята на общността и институционалната среда.

3. Потвърждавам приносните моменти по отношение на прецизното композиране на авторския социално-педагогически модел посредством неговите

взаимосвързани модули. Намирам, че тяхното ранжиране структурно подрежда интервенцията в подкрепа на детския просперитет. Същевременно пунктуалното операционализиране на всеки модул предполага обективно оценяване на динамиката и ефектите в хода на развитието. Адмиравам флексибилния характер на модулната структура, осигуряващ вариативност и адаптивност съобразно контекстното разнообразие при съхраняване на капацитета за приобщаване и подкрепящи взаимодействия.

В. Практико-приложен аспект:

1. Адмиравам положително защитения в приложен план и статистически доказан пример за постигане на устойчиво участие на 2 – 5-годишните деца в образователна среда чрез апробиране на авторския социално-педагогически модел в реална образователна среда. Намирам, че той може успешно да бъде използван и надграждан в професионалното ежедневие на ангажираните специалисти, които имат амбицията да осигурят партньорство между педагози, семейство и общност в подкрепа на включването и просперитета на всяка растяща индивидуалност.

2. Положително приемам приложното обогатяване на инструментариума за ранна интервенция, приобщаване и компенсирание на изходни дефицити в развитието на 2 – 5-годишните деца, чиито ефекти са статистически защитени. Това потвърждава практико-приложния потенциал на социално-педагогическия модел и провокира интерес към неговото внедряване.

Приносите съответстват на съдържанието на разработката и отразяват обективно постигнатото от Снежана Радева.

Въпроси

Какви дефицити, свързани със социализацията и ученето на 2 – 5-годишните деца, установихте при реализиране на своето изследване? Как те могат да бъдат преодоляни посредством внедряване на Вашия авторски модел в практиката? Какви стратегии бихте препоръчали, за да се гарантира партньорство и сътрудничество между ДГ, семейството и общността в подкрепа на ефективното включване на децата от ранна предучилищна възраст в институционални форми на предучилищно образование?

Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам по-широко огласяване на резултатите от изследването чрез публикуване на монографичен труд, ориентиран към целевите аудитории от експерти и педагогически специалисти.

3.ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и **отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответ-

ния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“. Авторката **Снежана Истилиянова Радева** притежава задълбочена теоретична подготовка в сферата на предучилищната педагогика и уверено демонстрира компетенции за самостоятелно провеждане на научно изследване в това проблемно поле.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, постигнатите резултати и приноси, и предлагам на уважаемите членове на Научното жури своя положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ на **Снежана Истилиянова Радева**, в област на висше образование *1. Педагогически науки*, професионално направление *1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика)*.

12.01.2026 г.

гр. Велико Търново

Подготвил становището:

(проф. д-р Петя Караиванова)